

Социологически проблеми 2009 1-2: 241-255

Статията е публикувана с подкрепата на проект „Трансформации на социалните науки в обществото, основано на знанието”, финансиран по програма „Млади учени” на Фонд „Научни изследвания”.

Днес често се говори за икономика на знанието.

Причината за това е, че днес много знания функционират като икономически капитал.

За да функционира като капитал, едно знание трябва да бъде полезно, оскъдно и продаваемо. То е толкова по-полезно, колкото повече дейци, в колкото повече случаи, за колкото повече цели могат да го използват. То е оскъдно, когато достъпът до него е ограничен от патентите, авторското право, нуждата от специално образование, от инвестиране в лаборатории и техника. Става продаваемо, когато достъпът до него бъде ограничен така, че за нуждаещите се от него да стане по-неизгодно, по-трудно или по-опасно да опитват да се сдобият с него сами, отколкото да платят на учените, изследователските институции или компаниите, за които то е собствено знание. (Boisot 1999: 76-8, Choo 2002: 152)

Един земеделец например би знаел много за земята, която обработва. Но знанието му не би било особено полезно за земеделци, които обработват други почви в други местности с друг климат, води, слънце.

Полезността на тези вкоренени в земята и в дългогодишния опит, локални земеделски знания може да бъде увеличена чрез обобщаването им (Boisot 1999: 14; Wall 2004: 15-7). Науката за земеделието, агрономията, възникнала в епохата на шотландското Просвещение, е направила тъкмо това. Тя е подредила, йерархизирала, съгласувала земеделските знания, така че те да могат да бъдат пренасяни другаде или предавани другиму на относително ниска цена, без да изгубват ефективността си (Dalgligh 2003; Whittle 2000; Фуко 2003: 206-12). Освен това агрономията е направила земеделските знания оскъдни, защото сега достъп до тях са имали единствено завършилите съответно образование.

Тъй като оскъдността на агрономическите знания е подкопавала икономическата им полза, модерните държави са опитвали да ги разпространяват, изграждайки изследователски и образователни мрежи от факултети, изследователски институти, професионални училища, образцови стопанства, вечерни курсове, публични лекции,

усилени и уплътнени от публични мрежи от рода на специализираните вестници и книги или дружествата за земеделска просвета.

Но модерните общества са открили също и възможността агрономическите знания да бъдат разпространявани чрез продаването им в чист вид или вложени в различни продукти. Съчетаването им с химически знания например е позволило те да бъдат продавани като съставка на изкуствени торове, инсектициди, подобрители. Този начин на разпространяване на знания се е отличавал с извънредна икономическа ефективност, защото за разлика от суровините те не са се изчерпвали, когато бъдат влагани в продукти, и защото щом бъдат придобити веднъж, не са изисквали допълнителни разходи (Boisot 1999: 74).

В резултат на извънредната икономическа ефективност на продаването на знания останалите начини на разпространението им са започнали да изглеждат неефективни. Но модерните изследователски и образователни мрежи често са произвеждали неефективни знания, движени от убеждението, че натрупването им има стойност само по себе си, понеже може да доведе до бъдещи открития. Тъй като поддържането на тези мрежи е изисквало значителни разходи, с оглед на стремежа към усиление на икономическия растеж през втората половина на XX в. е изглеждало важно те да бъдат оптимизирани.

Възходът на неолиберализма през последната четвърт на XX в. е обещавал, че те могат да бъдат направени по-ефективни, ако бъдат подчинени на принципите на либерализма, като правило свеждани до това, че области от рода на пазара се управляват по-добре, ако бъдат оставени да се управляват сами (Фуко 1992: 83?). Подчиняването на производството и разпространението на знание на тези квазилиберални принципи е предполагало те да бъдат устроени като пазар, способен да се самоуправлява достатъчно добре, за да отслаби натрупването на лишени от стойност знания (Dean 1999:114).

Днес либерализирането на производството и разпространението на знания се е превърнало в основен принцип на европейската научна политика. Европейската комисия очаква то да създаде култура на иновациите, подхранваща високи темпове на икономически растеж, които на свой ред ще правят европейските общества все по-богати и щастливи.

Но блестящите обещания на тази научна политика са съпроводени с един страничен ефект – тъй като е устроена да усилва ефективността на знанията, тя предизвиква заляняването на знания, които трудно могат да бъдат капитализирани (от рода на класическата филология, средновековната история или теоретичната физика).

За съжаление капитализирането на класическото социологическо знание също е свързано с трудности, защото е относително лесно достъпно, трудно може да бъде продавано в чист вид и има относително малък дял в стойността на продаваемите социологически продукти (един социолог може да измерва отлично рейтинг, дори след като е забравил всичко, научено за Дюркем и Вебер).

Един от начините да бъдат преодолените тези трудности се състои в това към знанието за класическата социология да бъде принадена стойност. Ще опитам да изясня в какво се състои той, анализирайки принадената стойност на Веберовото понятие за държава в съвременната политическа социология.

1.

Понятието принадена стойност е ключово за научните политики на Европейския съюз, чиито програмни документи го дефинират по следните начини:

В области извън нейната изключителна компетентност, Общността ще действа в съответствие с принципа на субсидиарността, само ако и доколкото целите на предлаганото действие не могат да бъдат постигнати в достатъчна степен от страните членки и следователно могат, с оглед на мащаба или ефектите на предлаганото действие, да бъдат реализирани по-добре от Общността. (Treaty 2002)

Финансирането на изследователски екипи на европейско ниво, съставени от изследователи от различни страни членки, ще породи ползи от европейски мащаб, свързани с обхвата и мащаба, привличането на допълнително финансиране,

натрупването на оскъдни ресурси, ще позволи правенето на “голяма наука”, ще усили изследователския потенциал, ще стимулира многопластовата координация на политиките и ще осигури много по-достъпно и консистентно знание. (Muldur 2007: 185)

Европейските политики в областта на изследванията и иновациите са – официално – ограничени от и фокусирани върху създаването на европейска принадлежна стойност. Предполага се, че те трябва да следват принципите на ‘субсидиарността и европейската принадлежна стойност’. Като цяло тези принципи означават, че всяка програма и всъщност проектите по нея трябва да бъдат оправдани чрез трансгранично сътрудничество, което няма да бъде контролирано от националните администрации и обещава синергетични ефекти, които не могат да бъдат постигнати в национални граници. Нещо повече, програмите и проектите на Европейския съюз в областта на изследванията, технологиите и иновациите претендират за принос към икономиката, науката и технологиите по начини, стимулиращи хармоничното и устойчиво развитие на съюза като цяло. Това предполага, че проектите трябва да се концентрират върху области, в които има разширяване и следователно добри перспективи за растеж, повишаване на конкурентоспособността на европейските компании, а научният и технологичният прогрес обещава средно- или дългосрочен потенциал за разрастване и използване. (Edler 2003: 9)

Можем да обобщим тези дефиниции като кажем, че принадлежната стойност се поражда от съчетаването на знания чрез изграждане на научни мрежи, формирани с помощта на изследователски проекти или конференции.

Да си представим например, че на една конференция се четат докладите а, b и с. Нейната принадлежна стойност би се състояла в това, което тя добавя към стойността на тези доклади, взети сами по себе си. Ще опитам да изясня как се поражда тя, анализирайки конференцията “Трансформирането на държавите след криза: Да преосмислим основанията на държавата”, организирана от Европейската научна фондация в началото на май в Линчопинг, Швеция. Ще опитам да покажа, че принадлежната стойност на тази конференция произтичаше от подреждането на докладите, конструирането на публика и артикулирането на разногласия.

Докладите на конференцията бяха подредени чрез подбирането им, групирането в секции и изграждането на рамка.

По принцип изграждането на рамки предполага прокарването на граници между вътрешното и външното, релевантното и нерелевантното, между това, за което става и не става въпрос на една конференция. Такива граници могат да бъдат очертани например чрез изработването на понятиен речник и синтаксис, фиксиращ връзките между съставлящите го понятия.

Рамката на представяната конференция бе изградена от теоретичните доклади, които си поставяха за цел да очертаят състоянието на съвременната политическа социология, понятията и теориите, които е надживяла, основните ѝ проблеми и перспективи за развитие. Тези рамкиращи доклади бяха отграничени както от глобалността на темите си, така и от това, че бяха разположени в началото на конференцията в качеството на въведение към конкретните случаи, които предстоеше да бъдат представени в хода на конференцията (сходни функции имаха и докладите в началото на секциите, призвани да очертаят дискутираните в тях области).

Изградената от тези теоретични въведения в съвременната социология на държавата рамка може да бъде сведена до следното:^{footnote} Рамката на конференцията е реконструирана въз основа на (Mayall 2009; Oliveira 2009; Reno 2009; Baker 2009).^{/footnote}

Съвременната политическа социология се връща към Веберовото понятие за държава:

Една господстваща организация ще бъде наричана политическа, доколкото съществуването и реда ѝ са трайно защитени в рамките на определена територия чрез заплахата за упражняването на физическа сила от страна на част от нейния щаб. Принудителна политическа организация с трайно функциониране ще бъде наричана "държава", доколкото щабът ѝ успешно защитава претенцията си да разполага с монопол над легитимната употреба на физическа сила при прилагането на закона. Социалното действие, особено организираното социално действие, ще бъде наричано

“политически ориентирано”, ако има за цел да повлияе управлението на дадена политическа организация и особено да придобие, присвои, разпредели или преразпредели властта ѝ. (Weber 1978: 54)

Това понятие е необходимо за съвременната политическа социология, защото ѝ позволява да изследва властовите механизми на съвременните държави, замъглени от популярните през последните десетилетия прогнози за тяхното ерозиране.

Но за да стане това, Веберовото понятие за държава трябва да бъде преосмислено. То трябва да бъде мислено не като идеален, а като нормален тип. Това би позволило посредством него да бъдат диагностицирани патологии на държавната власт, схващани като интензивни или трайни отклонения от нормалния тип.

Диагностицирането на типологиите на свой ред би направило възможно лекуването им чрез съчетание от политическа социология и знания за управлението, наследени от колониалните и предмодерните империи. Такава политическа медицина би имала особено висока стойност сега, когато сме свидетели на нови и необичайни патологии на държавната власт, предизвикани от износа на демокрация.

Западните правителства от втората половина на ХХ в. са се надявали изграждането на демократични държави да служи като средство за непряко управление (Mayall 2009).

Вдъхновени от успешното реформиране на ФРГ и Япония след Втората световна война, те са се надявали, че износът на демокрация ще създаде силни държави, върху които същевременно ще може да бъде упражнявано влияние както непосредствено, така и чрез международни институции от рода на ООН, МВФ, СБ, СТО, НАТО. Това вдъхновение е било усилено от успешния износ на демокрация в много бивши социалистически страни.

Вдъхновеното държавно строителство получава допълнителен тласък от атентатите на 11 септември 2001 г., тъй като войната срещу тероризма изисква налагането на ефективен контрол върху населението и територии, а държавите изглеждат най-подходящите механизми за това.

Стремежът към ефективен контрол е породил две основни стратегии. Първата се състои в това упражняването му да бъде делегирано на частни компании. Тя изглежда особено ефективна в държави, чиито правителства се опасяват усилването на контрола да бъде възприето като нелегитимно насилие (тази стратегия може да бъде илюстрирана с налагането на допълнителни стандартни за сигурност на европейските летища с помощта на частни компании от рода на Swissport).

Втората стратегия се състои в това върху територии, чиито населения се изплъзват от ефективен контрол, да бъдат изградени достатъчно силни държави, способни да го наложат (пример в това отношение може да бъде държавното строителство в Ирак или Афганистан, цветните революции, кампаниите срещу корупцията).

Опитът от последното десетилетие показва, че втората стратегия на износ на демокрация често се сблъсква с неочаквани неуспехи (пример в това отношение може да бъде отново държавното строителство в Ирак или Афганистан, някои цветни революции или дори социалното недоволство в бившите социалистически страни).

Преосмислянето на Веберовото понятие за държава като нормален тип създава възможността тези неуспехи да бъдат диагностицирани като патологии, произтичащи от неспособността на съответните държави да монополизират или легитимират насилието над своето население. Това на свой ред позволява на политическите социолози да препоръчват подходящи мерки за лечението им, насочени към изграждането на властови механизми, способни да легитимират държавния монопол над насилието.

Такива механизми могат да бъдат извлечени от историческата социология на империите. Особено обещаващи сред тях изглеждат британските практики на непряко управление на колониите и османската система на милетите.

Британското непряко управление се е основавало върху натрупването на антропологически, статистически, икономически, политически, географски знания, които са позволявали съществуващите властови механизми да бъдат трансформирани в механизми на колонизация.

Принципът на трансформирането им се е състоял в това да се установят отношения на размяна с шабовете, контролиращи тези предварително съществуващи властови механизми, така че да могат да бъдат накарани да упражняват властта си в интерес на колонизаторите като им бъде предложен нещо в замяна (например училище, пари или подкрепа срещу противник).

Но прекомерното усилване на един шаб би увеличило разменната стойност на властта му, тъй като той би контролирал значителен дял от легитимното насилие и би могъл да диктува цените на неговия пазар. Поради това колониалните власти са се стремели да запазват цената на насилието ниска като не допускат монополизирането му, отслабвайки местните водачи, шабове, елити, или поддържайки равновесието на силите в техните конфликти. Особено важна роля в това отношение е играело установяването от страна на колониалните власти на монопол над легитимното насилие във възлови точки от рода на Гоа, Хонконг или Суецкия канал, позволяващо им да контролират движението на стоки и населения.

Принципът на османските милети се е състоял в това на определени религиозни общности от рода на православната да бъде отстъпена властта да разпределят данъци, да управляват своите религиозни и общински институции и да раздават правосъдие в случаи, които не засягат мюсюлмани. Това е позволявало те да бъдат контролирани със сътрудничеството на първенците им. Освен това то е позволявало на османските власти да се намесват като посредници в конфликтите между различните общности, същевременно използвайки стремежа на всяка от страните да постигне благоприятно решение, за да ги подчиняват, да им наложат определени политики или да извлекат богатства. В този смисъл милетите са позволявали на османската империя да управлява своите населения посредством конфликтите им и поради това изглеждат особено подходящ механизъм за управление на територии, населени от различни етнически и религиозни общности.

Съчетаването на тези имперски знания с нормативното понятие за държава, извлечено от Макс Вебер, ще позволило политическите патологии да бъдат лекувани чрез изграждането на протекторати.

В политическата социология под протекторат обикновено се разбира случаите, в които една независима държава бива поставена под контрола на друга държава, група държави или международна организация, които в замяна на това получават

изключителни търговски, икономически или политически привилегии (Frost 1995: 123; Betts 1961: 128).

Изграждането на протекторати ще позволи да бъде оптимизирана властта върху тези територии, защото прави възможно установяването на значително по-рационален монопол над насилието.

Досегашната политика на Съединените щати се е състояла в това първо да се сринат с военни средства съществуващите държавни механизми, след което с подкрепата на армията да се изградят нови, способни да легитимират монополното насилие.

Изграждането на протекторати е по-рационално, защото намалява цената на държавното строителство като използва съществуващи властови механизми, като установява контрол върху възлови точки вместо върху цялата територия на протектората и като оставя легитимирането на насилието на представителите на местната държавна власт.

Нуждата от рационализиране на държавното строителство е толкова неотложна, че още в края на последния мандат на Джордж Буш младши е предизвикала своеобразна революция в службите за сигурност на Съединените щати. В резултат на тази революция държавното строителство отдолу, основано върху изграждането на протекторати с помощта на нестабилни, формирани според ситуацията роеве от държавни, международни, неправителствени, консултантски и корпоративни дейци, се е превърнало в основна стратегия на съвременната имперска власт.

Тъй като рационализирането на държавното строителство би могло да успее, единствено ако е въоръжено със съответно знание, в близкото бъдеще съчетаването на политическата социология със знания за управлението на империи ще има изключително висока стойност. Тя ще бъде допълнително усилена от оскъдността на знанията за историческата социология на империите и от възможността те да бъдат продавани под формата на експертни оценки, доклади, стратегии, препоръки не само на държавни институции, но и на интернационални компании, желаещи да усилят влиянието си в съвременните протекторати или да оптимизират рисковете за своите инвестиции.

Докладите, представящи конкретни случаи, бяха вписани в тази рамка дори само поради това, че в тях ставаше въпрос за същото – легитимността, демокрацията, държавата, нейното изграждане и отклоненията от нормалния ѝ тип.

Тъй като говорех за същото, включването на тези доклади в конференцията им придаваше допълнителната стойност на примери, потвърждаващи нейната рамка.

Това на свой ред увеличаваше стойността на рамката, на първо място защото вграденото в нея знание изглеждаше проверено с анализ на конкретни случаи. На второ място, знанието, вградено в рамката, изглеждаше ключово, изглеждаше нещо, което трябва да знае всеки. Тъй като дори докладите за конкретни случаи отговаряха на формулирани от рамката въпроси, не можеше да се разбере за какво става въпрос в тях без да се познава рамката. Един изследовател на държавното строителство в Латинска Америка например можеше да не знае случаите на държавно строителство от Западна Африка, но трябваше да знае какво е държавата, легитимността или демокрацията, ако иска да разбира за какво става въпрос на конференцията.

На трето място, вграждането на знания в рамката на конференцията ги стабилизираше, затруднявайки проблематизирането им. Макар те да отграничаваха това, за което става въпрос, конференцията бе фокусирана върху въпросите на конкретни случаи на държавно строителство. Вследствие на това проблематизирането на тези рамкиращи знания изискваше пренасочване на погледа, почти толкова трудно и неразбираемо, колкото фокусирането върху рамките на една картина.

3.

Конференциите позволяват да се показва знание.

Публиката на конференцията “Трансформиране на държавите след криза” бе конструирана така, че да извлича допълнителна стойност от организирания спектакъл на знанието.

С тази цел в нея бяха включени и потребители на знания за държавното строителство – политици, представители на неправителствени организации и военни институции на Съединените щати, които да видят знанието, което могат да получат, и да се срещнат с производителите му.

Стойността на показваното от конференцията знание бе увеличена и чрез включването на представители на държави, възприемани като отклонения от нормалния тип, от Източна и Югоизточна Европа, Русия, Средна Азия, Западна Африка, Латинска Америка, Близкия Изток.^{footnote} Тези държави бяха възприемани като отклонения от нормалния тип поради самото това, че бяха представяни като релевантни случаи в рамките на конференцията, посветена на патологиите на държавно строителство.^{/footnote}

На много от тях бе дадена възможност да представят случая на своята държава, потвърждавайки отвътре знанията, вградени в рамката на конференцията. Тъй като бяха граждани на държави, възприемани като обект на държавно строителство, тези представители бяха едновременно обект и субект на знанието, което потвърждаваха и в резултат на това докладите им придобиваха допълнителната стойност на признание за истинността на знанието, показано на конференцията; признание, изречено от вътрешността на самите обекти.

Този ефект на потвърждаване откъм самите обекти се запазваше, дори когато представителите на държави, възприемани като аномални, опитваха да оспорват рамката на конференцията. Тъй като тя изясняваше за какво става въпрос, оспорващите я неизбежно говореха неясно. Но понеже говореха неясно, значението на казаното от тях трябваше да бъде изяснено с помощта на допълнителни знания, с каквито те поне на пръв поглед не разполагаха. Поради това, доколкото значението на казаното зависеше от допълнителното му изясняване от страна на знаещи други, те бяха поставени в положението на местни информатори, чиято празна реч трябва да бъде запълнена със смисъл от дисциплината на политическата социология. (Spivak 1999: 6) Но тъй като смисълът на научните дисциплини се състои в това да дават знания, политическата социология не можеше да придаде на тази празна реч смисъл, без да я превърне в знание и следователно без да види в нея потвърждение на знанието си.

4.

Макар рамката на конференцията да гарантираше, че се говори за същото, изнесените доклади далеч не казваха същото. Както те, така и дискусиите в края на всяка секция и на самата конференция артикулираха разногласия, най-важните сред които могат да бъдат сведени до следното:

Няколко доклада настояваха, че знанията за държавното строителство, с които разполага съвременната политическа социология, са прекалено обобщени, за да могат да бъдат използвани в конкретни ситуации.

Тъй като от друга страна обобщаването на знанията е един от основните механизми за увеличаване на стойността им, ще опитам да изясня в какво се състоят недостатъците му с два примера.

Британското управление на Афганистан се е основавало върху договарянето на колониалната власт с местните вождове. Тъй като са разполагали със значителни ресурси, британските агенти са могли да карат местните вождове да действат в тяхна полза като им дават в замяна или ги заплашват да им отнемат даденото. Този начин на управление е станал невъзможен след възхода на религиозните водачи от 1980-те години, предизвикан на свой ред от стремежа те да бъдат превърнати в сила, способна да воюва със съветските войски. През следващите десетилетия властта им непрекъснато нараства за сметка на влиянието на местните вождове, независимо от разгрома на талибаните. Политическите социолози често обясняват това с религиозния фанатизъм на афганистанското население, пренебрегвайки кратката, едва едновековна история на исляма в Афганистан и незначителността на влиянието му преди 1980-те. Прилагането на обобщени знания за ислямския фундаментализъм върху Афганистан обаче не позволява да се види, че влиянието на ислямистите се дължи не толкова на религията, колкото на това, че те осигуряват по-ефективна защита от насилие, отколкото афганистанската или пакистанската държава е в състояние да

предложи. Ефективността на ислямисткото правосъдие може да бъде илюстрирана със следната история от долината Суат в Северен Пакистан: вдовица наследява десет декара земя от покойния си съпруг, с които се надява да се прехранва; те са й отнети от неговия брат и тъй като няма други средства за препитание, тя се заема да го съди, но осем години не постига никакъв резултат, макар да изразходва много от спестяванията на роднините си за адвокати, съдебни разноски и подкупи; през миналата година в долината идва уважаван талибански шейх; жената излага пред него случая си, той повиква брата на покойния ѝ съпруг и му казва да върне десетте декара, които ѝ е отнел, заедно с още десет декара, които тя да ползва толкова време, колкото той е използвал нейната земя; тъй като не смее да се противопостави на талибаните, братът изпълнява казаното същия ден. Тъй като схващат популярността на талибаните като идеология, строителите на афганистанската държава опитват да му се противопоставят с идеология или с насилие, които неизменно се оказват неефективни. Но талибаните могат да бъдат победени, единствено ако животът на хората в Афганистан бъде направен достатъчно добър, за да не изразяват недоволство от него. (Hippler 2009)

Държавата има определена цена. Сомалия никога не е била достатъчно богата, за да могат от нея да бъдат извлечени ресурсите, необходими за упражняването на държавна власт върху нейната територия. Поради това цената ѝ винаги е била плащана от чужденци – от италианските колонизатори или съседните държави. Но чужденците са плащали тази цена, за да преследват собствените си интереси за сметка на интересите на сомалийското население. Например последният опит за изграждане на сомалийска държава с подкрепата на Етиопия и Съединените щати е трябвало да възпрепятства контрабандата на стоки, нанасяща значителни щети на митническите приходи на етиопската държава, и да спре възхода на ислямистите. Но тъй като държавното строителство предполага монополизиране на насилието, то е създавало пазар на насилие, позволяващ на местни военни водачи да продават изгодно действията или бездействието си, при това не само на представители на сомалийската държава, но и на корпорации, желаещи да си извоюват изключително положение в риболовната индустрия, прогонвайки местните рибари или да изхвърлят токсични отпадъци. Превръщайки насилието в стока, строителството на сомалийска държава неизменно предизвиква разрастването му. Това на свой ред поражда съпротива, която подкопава легитимността му и в крайна сметка го обрича на провал. Политическата социология не е в състояние да обясни тази съпротива, защото се опира на прекалено обобщено понятие за държава, което не допуска, че отсъствието на такава може да носи повече мир, отколкото опитите за изграждането ѝ. (Schlee 2009)

Второто разногласие, артикулирано от конференцията, бе предизвикано от няколко доклада, посветени на управлението без правителство. Като случаи на такова управление бяха описани Сомалия, Колумбия и Южно Мексико.

В сомалийския случай управлението без правителство се състои в това, че много обществени блага, обикновено предоставяни от държавата, от рода на образованието, здравеопазването, електричеството или телекомуникациите, се осигуряват от частни предприемачи или сдружения (Menkhaus 2009).

В случая с Южно Мексико като управление без правителство бе описано движението на запатистите. От времето на създаването си мексиканската държава е упражнявала властта си над индианските общности, делегирайки я на местни мексикански първенци. Движението на запатистите се състои в създаването на сдружения на индианските общности, които опитват да осигурят по-добър достъп до образование и здравеопазване, да раздават правосъдие помежду си и да защитават членовете си от насилието на първенците (Haar 2009).

Политическите социолози са склонни да виждат в такива случаи на управление без правителство проекти за изграждането на алтернативна държавна власт, конкуриращи вече съществуващата държава. Вследствие на това те препоръчват политики, насочени към запазването на монопола над легитимното насилие от страна на съществуващата държава. Но когато тези препоръки бъдат приложени на практика, те пораждаат по-скоро насилие, отколкото легитимност, както свидетелстват опитите на мексиканското правителство да смаже запатистите с военна сила.

Третото основно разногласие, артикулирано от конференцията, бе предизвикано от докладите на двама изследователи, съчетаващи кариерата на университетски преподаватели и военни експерти към Департамента по отбрана на Съединените щати. Докладите им опитваха да докажат, че досегашната стратегия на държавно строителство не е била неуспешна, но има ограничения, които могат да бъдат поправени, ако се премине към изграждане на държави отдолу, от роеве от политически, неправителствени, икономически и научни организации, договарящи властта си с местните лидери (Reno 2009, Miklaucic 2009).

Разногласията не са просто спорове. Те възникват, не когато едната страна в тях казва бяло, а другата черно, а когато и двете страни казват бяло, но всяка му придава свой смисъл, без същевременно да разбира, че другата страна му придава друг смисъл, че е възможно да има друг смисъл или изобщо друга страна (Ranciere 1997: x).

Изкуството на разногласието се състои в това да се говори за същото, докато се говори за различни неща или с други думи – да се преработват разминаванията в съвпадения, да се произвежда съгласие от несъгласието.

Конференцията артикулираше разногласия, защото дори когато спореха, участниците продължаваха да говорят за същото. Както показаха дискусиите, аргументът, че политическата социология произвежда прекалено обобщени знания можеше да бъде четен като аргумент, че държавното строителство се нуждае от повече знания и следователно от повече политическа социология. Аргументът, че сомалийското общество не може да плати цената за своята държава можеше да бъде четен като аргумент, че тази цена трябва да бъде платена от международната общност, която трябва да вложи повече усилия и ресурси в сомалийското държавно строителство. Аргументът, че популярността на талибаните се дължи не на религията, а на осигуряването от тях защита от насилие и несправедливост можеше да бъде четен като аргумент, че афганистанското общество иска държава и следователно опитите на НАТО да изгради афганистанска държава му дават тъкмо каквото иска. Аргументът, че талибаните могат да бъдат победени, само ако бъде подобрен животът на хората, можеше да бъде четен като аргумент, че трябва да бъде изградена държава,

монополизирала насилието до такава степен, че да може да се посвети на социални политики вместо на грижите за сигурността. Аргументът, че сомалийското общество или южноамериканските общности са изградили режими на управление без правителство, можеше да бъде четен като аргумент, че те имат нужда от правителство, която опитват да удовлетворят с подръчни средства, че имат нужда от повече държава и следователно от държавно строителство. Със съгласие завършиха дори докладите на военните изследователи, които бяха упрекнати в нормативност, ненаучност, необоснованост и склонност към наивен оптимизъм. “Но аз не разбирам къде е разликата” – възкликна един от тях в края на дискусиата – “в крайна сметка вие казвате същото.”

Артикулирането на разногласия увеличаваше стойността на знанията, представени на конференцията. Едно знание има стойност, когато си струва да се знае от друг, но си струва да се знае от друг, когато може да му бъде предадено, когато може да бъде възприето от него и следователно когато е приемливо. Артикулирането на разногласия правеше знанията приемливи, защото позволяваше те да бъдат възприети от всички като знания за същото, дори когато им придаваха радикално различно значение. В този смисъл те позволяваха превръщането на спорността им в принадлежна стойност.

5.

Ние, българите, сме представители на държава, нерядко възприемана като аномална. По някаква странна биополитическа логика днес държавите често се асоциират със своите населения. Тогава как можем да бъдем представители на държавата си, без да потвърждаваме нейната и своята аномалност? Как можем да се изплъзем от статута на местни информатори, без същевременно да изгубим възможността да се обръщаме към международни публики? Как да произвеждаме знание, което да не бъде полезно за силните на деня, което да не може да бъде употребявано от силните на деня срещу нас, без същевременно да бъде лишено от стойност?

За съжаление нямам отговор на тези въпроси, но се надявам тази статия да стимулира търсенето им.

Литература:

Фуко, М. 2003. *Трябва да защитаваме обществото*. ЛИК: София

Фуко, М. 1992. *Генеалогия на модерността*. УИ "св. Климент Охридски", София

Baker, P. Empirical Approaches to State Performance: The CAST Model. Paper presented at the conference ' *Post-Crisis State Transformation: Rethinking the Foundations of the State* ' organized by European Science Foundation, Linköping, 01-5.05.2009

Betts, R. 1961. *Assimilation and association in French colonial theory, 1890-1914*. Michigan UP

Boisot, M. 1999. *Knowledge assets: securing competitive advantage in the information economy* . Oxford UP

Choo, C., N. Bontis. 2002. *The strategic management of intellectual capital and organizational knowledge* . Oxford UP

Dalglis, C. 2003. *Rural Society in the Age of Reason: An Archaeology of the Emergence of Modern Life in the Southern Scottish Highlands* . Springer

Dean, M. 1999. *Governmentality*. Sage Publications Inc.

Edler, J., S. Kuhlmann, M. Behrens. 2003. *Changing governance of research and technology policy: The European research area* . Edward Elgar Publishing

Frost, D. 1995. *Ethnic labour and British imperial trade: a history of ethnic seafarers in the UK*.

Routledge

Haar, G. van der. 2009. Parallel Structures and Contested State Formation at the Local Level: Local government as an Arena in Post-Conflict Chiapas. Paper presented at the conference ' *Post-Crisis State Transformation: Rethinking the Foundations of the State* ' organized by European Science Foundation, Linkoping, 01-5.05.2009

Hippler, J. 2009. Nation-Building in the Context of Violent Conflict. Paper presented at the conference ' *Post-Crisis State Transformation: Rethinking the Foundations of the State* ' organized by European Science Foundation, Linkoping, 01-5.05.2009

Mayall, J. 2009. Imperial Temptation in State Building. Paper presented at the conference ' *Post-Crisis State Transformation: Rethinking the Foundations of the State* ' organized by European Science Foundation, Linkoping, 01-5.05.2009

Menkhaus, K. 2009. The Rise of a Mediated State in Somalia. Paper presented at the conference ' *Post-Crisis State Transformation: Rethinking the Foundations of the State* ' organized by European Science Foundation, Linkoping, 01-5.05.2009

Miklaucic, M. 2009. The Only Game in Town; Combating Illicit Power Structures and Building Sovereignty. Paper presented at the conference ' *Post-Crisis State Transformation: Rethinking the Foundations of the State* ' organized by European Science Foundation, Linkoping, 01-5.05.2009

Muldur, U. F. **Corvers**, H. **Delanghe**, J. **Potocnik**, D. **Heimberger**. 2007. *A New Deal for an Effective European Research Policy: The Design and Impacts of the 7th Framework Programme*
Springer

Oliveira, R. 2009. Exogenous State Building in the New Protectorates. Paper presented at the conference ' *Post-Crisis State Transformation: Rethinking the Foundations of the State* ' organized by European Science Foundation, Linkoping, 01-5.05.2009

Ranciere, J. 1999. *Disagreement*. Minnesota UP

Reno, W. 2009. Bottom-up Peace Building. Paper presented at the conference 'Post-Crisis State Transformation: Rethinking the Foundations of the State' organized by European Science Foundation, Linkoping, 01-5.05.2009

Schlee, G. Donor-Driven Statehood and Stateless Periods in Somalia. Paper presented at the conference 'Post-Crisis State Transformation: Rethinking the Foundations of the State' organized by European Science Foundation, Linkoping, 01-5.05.2009

Spivak, G. 1999. *A critique of postcolonial reason: toward a history of the vanishing present*. Harvard UP

Treaty 2002: *Treaty Establishing the European Community*. Official Journal C 325, 24.12.2002

Wall, A., R. Kirk, G. Martin. 2004. *Intellectual Capital: Measuring the Immeasurable?* Elsevier

Weber, M. 1978. *Economy and society: an outline of interpretive sociology*. California UP

Whittle, J. 2000. *The Development of Agrarian Capitalism: Land and Labour in Norfolk, 1440-1580*. Oxford UP